

Л.С. Процик

РОЗВИТОК КОНСТРУКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ОБДАРОВАНИХ ПІДЛІТКІВ

Процик Л.С. Розвиток конструктивних механізмів психологічного захисту інтелектуально обдарованих підлітків. В статті описано особливості виокремлених груп інтелектуально обдарованих підлітків з вираженою, прихованою формою обдарованості та звичайних підлітків. Доведено, що механізми психологічного захисту, які використовують інтелектуально обдаровані підлітки (заміщення, компенсація, витіснення) є більш конструктивними у порівнянні із механізмами, які застосовують звичайні підлітки (заперечення, регресія). Дана детальна характеристика особливостей корекційно-розвивальної роботи з інтелектуально обдарованими підлітками. Наведено фактори, які потрібно враховувати в процесі корекційної роботи з такими підлітками. Проаналізовано ефективність та результативність проведення корекційно-розвивальної програми з підлітками з прихованою формою обдарованості.

Ключові слова: підліток, інтелектуальна обдарованість, інтелектуальні здібності, механізми психологічного захисту, копінг-стартегії, корекційно-розвивальна робота.

Процик Л.С. Развитие конструктивных механизмов психологической защиты интеллектуально одаренных подростков. В статье описаны особенности обособленных групп интеллектуально одаренных подростков с выраженной, скрытой формой одаренности и обычных подростков. Доказано, что механизмы психологической защиты, которые используют интеллектуально одаренные подростки (замещение, компенсация, вытеснение) более конструктивны по сравнению с механизмами, которые применяют обычные подростки (отрицание, регрессия). Дана подробная характеристика особенностей коррекционно-развивающей работы с интеллектуально одаренными подростками. Приведены факторы, которые нужно учитывать в процессе коррекционной работы с такими подростками. Проанализировано эффективность и результативность проведения коррекционно-развивающей программы с подростками со скрытой формой одаренности.

Ключевые слова: подросток, интеллектуальная одаренность, интеллектуальные способности, механизмы психологической защиты, копинг-стратегии, коррекционно-развивающая работа.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливим практичним завданням. У зв'язку з сучасними особливостями становлення українського суспільства, виникає потреба у розвитку активних, творчих особистостей, що, у свою чергу, актуалізує проблему формування у них конструктивних механізмів психологічного захисту та розвитку інтелектуальної обдарованості. Психологічній науці нині відома значна кількість досліджень, пов'язаних з ідентифікацією обдарованості, розроблено

програми розвитку здібностей та шляхів реалізації інтелектуального потенціалу. Проте подальшої розробки потребує проблема забезпечення комплексної корекційно-розвивальної роботи, яка сприятиме особистісному становленню, соціальній самореалізації та професійному самовизначенню підлітків з прихованою обдарованістю в нових соціально-економічних умовах. Спеціально організована корекційно-розвивальна робота для інтелектуально обдарованих підлітків з прихованою формою обдарованості є реалізацією права особистості на індивідуальність, унікальність, внутрішню свободу, особистісну самореалізацію.

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань загальної проблеми, якій присвячується стаття. Інтелектуальний потенціал обдарованої особистості, феномен обдарованості, проблеми, викликані наявністю певного обдарування, досліджували такі вчені, як: О. Матюшкін, Б. Шадріков, Ф. Баррон, Дж. Гілфорд, А. Торренс, К. Тейлор та ін. Розвиткові обдарованості на різних вікових етапах присвячені дослідження А. Брушлінського, В. Давидова, Д. Ельконіна, Т. Кудрявцева, І. Лернера, Р. Пономарьової, В. Штерна та ін. Соціально-педагогічні проблемами підтримки, адаптації і розвитку обдарованих дітей та молоді досліджували І. Зверєва, А. Капська, І. Козубовська, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, С. Марченко, Л. Міщик, І. Миговича, В. Сидоров, О. Пічкарь, Н. Романова, С. Толстоухова. В Україні проблемі обдарованості підлітків присвячені роботи Г. Костюка, В. Моляко, О. Музики, О. Кульчицької. Проблема розвитку та формування механізмів психологічного захисту (МПЗ) розкрита у працях: Ф. Бассіна, Ф. Березіна, Л. Гребеннікова, В. Журбіна, Г. Келлерман, Р. Плутчик, І. Стойкова, В. Файвишевського, А. Фройд, З. Фройда, А. Якубіна, Т. Яценко та інших вчених. Як предмет психологічного дослідження механізми психологічного захисту обдарованих підлітків посідають місце на перетині двох великих психологічних проблем: обдарованості та захисних структур свідомості, що і призводить до виникнення соціального запиту на їх дослідження [2; 3; 4; 6; 7; 10].

Формулювання цілей і постановка завдань статті. Основною метою статті є аналіз особливостей розвитку конструктивних механізмів психологічного захисту інтелектуально обдарованих підлітків.

Завдання статті: розкрити особливості виокремлених груп інтелектуально обдарованих підлітків та їх МПЗ; охарактеризувати особливості корекційно-розвивальної роботи з підлітками з прихованою формою обдарованості; проаналізувати ефективність та результативність проведення корекційно-розвивальної програми з даною групою підлітків.

Виклад методик і результати досліджень. Поняття «інтелектуальна обдарованість» тісно пов'язане з поняттям «інтелектуальні здібності». Так, інтелект кожної окремої людини є індивідуальною системою її розумових здібностей і виражається в діяльності, а точніше, в уміннях, які відображаються у діяльності. За наслідками діяльності можна робити висновки про інтелектуальні здібності і протікання розумових процесів у людини. Однак рівень окремих здібностей особистості ще не засвідчує рівень її інтелектуального розвитку загалом. Інтелектуальна обдарованість являє собою високий рівень розвитку інтелектуальних здібностей, що дозволяє підлітку швидко оволодівати поняттями, легко

запам'ятовувати та зберігати інформацію, встигати у багатьох галузях знань. Свого розвитку інтелектуальні здібності набувають у процесі навчання. Саме тому наше дослідження інтелектуальної обдарованості здійснювалось за допомогою методів діагностики інтелекту, творчих здібностей, дивергентного мислення, креативності («Шкільний тест розумового розвитку», «Опитувальник творчих характеристик особистості Вільямса», проєктивний тест діагностики творчого (дивергентного) мислення Вільямса, тест креативності Е. Торренса), спостереження та опитування класних керівників, вчителів та керівників гуртків [8; 9; 11].

Психологічний захист є спеціальною регулятивною системою стабілізації особистості, спрямованою на усунення або зведення до мінімуму почуття тривоги, пов'язаного з усвідомленням конфлікту Варто зазначити, що першу чітку класифікацію механізмів психологічного захисту запропонувала Анна Фройд – дочка і послідовниця Зигмунда Фрейда. Вона досить однозначно визначила афекти, які включають роботу механізмів психологічного захисту – це страх і тривога. Психологічний захист поєднує в собі протилежні наслідки для психіки людини: позитивні, так як усуває або послаблює напруження від негативних емоційних переживань, але і негативні, бо не вирішує самої проблеми, а часто ще й ускладнює її. Відповідно до впливу на проблему особистості психологічний захист поділяється на конструктивний (компенсація, сублимація) та деструктивний (витіснення, проєкція, заміщення, регресія, формування реакції, раціоналізація, втеча) [7; 10].

Для вимірювання механізмів психологічного захисту й визначення його особливостей використовувались різні варіанти тестів, що спрямовані на чітке визначення самого механізму та його дії на організм. Основними методами дослідження виступили: спостереження, самоспостереження, експеримент, вербальні, бесіди, опитування, тестування. Вивчення індивідуально-психологічних особливостей вибору механізмів психологічного захисту нами здійснювалось з використанням методики «Опитувальник копінг-стратегій шкільного віку (І. Нікольської, Р. Грановської), тест «Діагностика типологій психологічного захисту» (Р. Плутчик і адаптації Л. Вессермана, О. Єришева, Є. Клубової та ін.); емоційно-вольової сфери – методику «Вольової саморегуляції» (А. Зверкова та Е. Ейдмана) [1; 5; 7].

За результатами проведеного дослідження, нами було сформовано три групи інтелектуально обдарованих підлітків. Група з вираженою обдарованістю (вищий рівень обдарованості), коефіцієнт інтелекту варіював у межах від 125 до 138 балів, показники креативності – вище середніх значень. Ці досліджувані були переможцями і призерами олімпіад різного рівня, творчих конкурсів, конференцій.

У групі підлітків з прихованою формою обдарованості (середній рівень обдарованості), коефіцієнт інтелекту також варіював у межах від 125 до 138 балів, показники креативності вище середніх значень, але, на відміну від попередньої групи, вони не мали досягнень в інтелектуальній діяльності.

У групі звичайних підлітків (нижчий рівень обдарованості) коефіцієнт інтелекту варіював у межах від 84 до 119 балів, показники креативності від нижче середнього до середнього, в них не спостерігалось значних академічних успіхів і досягнень в інтелектуальній діяльності.

Результати спостереження дозволяють зробити висновки, що підлітки з високим рівнем інтелекту і високою креативністю, активно проявляють себе у навчальній діяльності, упевнені у своїх здібностях, мають адекватний рівень самооцінки, вони мають внутрішню волю і високий самоконтроль. При цьому деякі форми їх поведінки можуть здаватись занадто дитячими, а в новій ситуації – діють по-дорослому. Виявляючи великий інтерес до всього нового і незвичайного, вони дуже ініціативні, успішно пристосовуються до вимог свого соціального оточення, зберігаючи особисту незалежність суджень і дій.

Підлітки з високим рівнем інтелекту та креативності, які не проявляють активність у навчальній діяльності вкрай важко сприймають невдачу, можна сказати, що в них переважає не надія на успіх, а страх перед невдачею. Вони уникають ризику, не люблять висловлювати привселюдно свої думки, стримані, потайливі і дистанціюються від своїх однокласників, у них дуже мало близьких друзів. Підлітки з прихованою обдарованістю потребують товариства і страждають без зовнішньої адекватної оцінки своїх вчинків, результатів навчання або діяльності.

Звичайні підлітки зовні добре адаптуються, і задоволені своїм положенням. Вони мають адекватну самооцінку, низький рівень їхніх предметних здібностей компенсується розвитком соціального інтелекту, товариськістю, пасивністю в навчанні.

Здійснене нами дослідження засвідчило, що інтелектуально обдаровані підлітки з вираженою обдарованістю використовують такі механізми психологічного захисту: заміщення (100%), витіснення (93%) і компенсацію (86%). Вони переключаються на якусь іншу діяльність, переносять реакції гніву на об'єкти, що знаходяться поруч, витісняють із свідомості частини подій, що є емоційно дискомфортними. Ці досліджувані найменш використовують механізми інтелектуалізації (38%) і проєкції (5%). Однаковий відсоток досліджуваних (78%) характеризується використанням механізмів психологічного захисту заперечення і регресії, що свідчить про їх схильність усувати зі свідомості емоційні переживання, що травмують чи викликають дискомфорт.

У групі підлітків з прихованою формою обдарованості інтенсивно використовується механізм заміщення (96%). Ці досліджувані схильні зміщувати реакції гніву з соціально заборонених і недоступних об'єктів на доступні. 90% досліджуваних демонструють поведінку, що характеризується тимчасовим відходом від тривожної ситуації та зануренням в іншу справу. У 87% респондентів даної групи чітко простежується використання механізму витіснення, а 80% вдаються до захисту за типом регресії і реактивного утворення, демонструють дитячі патерни поведінки, зворотні наявним переживанням.

У групі звичайних підлітків, як і в попередній, найбільш часто використовується механізм заміщення. 100% цих досліджуваних схильні зміщувати реакції гніву з соціально заборонених і недоступних об'єктів на доступні. Наступними за частотою використання в даній вибірці були механізми: заперечення, регресії, компенсації, їх використовували 96% підлітків цієї групи. Як і в обдарованих підлітків, менша кількість респондентів цієї групи вдаються до захисту за типом проєкції (46%) та інтелектуалізації (53%).

Ціленаправлене формування психологічного захисту інтелектуально

обдарованого підлітка не зводиться до копіювання доступної спостереженню захисної поведінки педагогів, а має більш складну природу. Спрямована корекція механізмів психологічного захисту через освоєння особистістю усвідомленої активності сприяє збереженню її здоров'я. Формування в інтелектуально обдарованого підлітка повноцінної функціональної структури механізмів психологічного захисту є спеціальним психолого-педагогічним завданням, яке має вирішуватися в різних видах доступної підлітку довільної активності, на різних етапах його психічного розвитку. Лише розвиток індивіда як особистості супроводжується розвитком механізмів саморегуляції, яка здійснюється в процесі взаємодії особистості та навколишнього середовища, і залежить від їх особливостей.

У підлітковому віці універсальною формою корекції є розвивальні вправи, що базуються на логічному мисленні учнів й спрямовані на розвиток абстрактного мислення. Для цього може бути використана ігрова діяльність спрямована як на корекцію особистості підлітка, так і на розвиток його пізнавальних процесів, мовлення, спілкування, поведінки. Ефективними є такі корекційно-розвивальні програми, які включають їх у різноманітну творчу діяльність – образотворчу (арт-методи), ігрову (формат інтелектуальних ігор та квестів), літературну, трудову та інші [8; 11].

Корекційна робота повинна будуватися не просто як тренування умінь і навичок, не як окремі вправи з удосконалення психологічної діяльності, а як цілісна осмислена діяльність дитини, органічно вписується в систему його повсякденних життєвих відносин [8].

Дуже важливо, щоб корекція носила випереджаючий характер. Вона має бути не до вправи і вдосконалення того, що вже є, що вже розвинено підлітком, а до активного формування того, що повинно бути досягнуто ним в найближчій перспективі відповідно до законів і вимог вікового розвитку та становлення особистісної індивідуальності. Іншими словами, при розробці стратегії корекційної роботи не можна обмежитися швидкоплинними потребами у розвитку, а необхідно враховувати і орієнтуватися на перспективу розвитку. Цінність корекційної програми розвитку в тому, що вона дає можливість інтелектуально обдарованому підлітку відчувати себе перспективним у тій діяльності, яка є для нього особистісно значимою.

Інтелектуально обдарований підліток завжди характеризується наполегливістю, завзятістю, прагненням якомога краще виконати будь-яке учбове чи життєве завдання і, чим більшою мірою підлітку з високим рівнем інтелектуального розвитку властиві такі якості, тим більша ймовірність значних досягнень у певному виді діяльності.

Увагу і занепокоєння сьогодні викликає інша категорія підлітків – тих, які при наявності високого інтелектуального потенціалу не прагнуть до його реалізації і володіють низькою мотивацією до досягнень у будь-яких сферах і видах діяльності. У підлітковому віці учням з прихованою обдарованістю значною мірою властива нестабільність самооцінки, що зумовлено активним пошуком життєвих цінностей, орієнтирів і смислів, високий рівень домагань, очікувань від себе і своїх здібностей, висока вимогливість стосовно інших, яка нерідко викликає в обдарованих підлітків сильні руйнівні переживання, зменшення впевненості у собі, часті конфлікти з оточенням і, як наслідок, прояви захисної агресії та деструктивних механізмів захисту.

Низька самооцінка (так само як і непомірно завищена) сприяє переживанню підлітком соціального стресу, страхам самовираження або невідповідності очікуванням оточуючих, створюючи тим самим бар'єр на шляху формування мотивації досягнення успіху і викликаючи фрустрацію потреби досягнень у будь-яких видах діяльності.

Зміна механізмів психологічного захисту можлива завдяки реалізації комплексної корекційно-розвиваючої програми. Нами була розроблена корекційно-розвивальна програма «Розвиток конструктивних механізмів психологічного захисту в інтелектуально обдарованих підлітків», яка має на меті розвинути інтелектуальну обдарованість у підлітків і сформувані конструктивні механізми психологічного захисту. Завданнями програми виступили: розвиток інтелектуальних та пізнавальних здібностей; формування конструктивних механізмів психологічного захисту; підтвердження результативності роботи. Корекційна програма включала 20 занять тривалістю 1 година, які проводились у груповій формі один раз на тиждень. Змістовно програма включала вправи, тренінг-вправи, гру, квк, бесіду.

В основу розроблених нами заходів, спрямованих на формування механізмів психологічного захисту особистості в процесі психологічної взаємодії, покладено твердження про формування конструктивних механізмів психологічного захисту підлітка – учасника освітнього процесу і, як наслідок, зниження показників застосування дезорганізуючих та деконструктивних механізмів психологічного захисту особистості. Найбільш конструктивними механізмами психологічного захисту особистості і такими, що необхідно особливо розвивати і корегувати, виявилися механізми інтелектуалізації, сублимації, а також компенсації, яка входить до складу інтелектуалізації. Конструктивний ефект дії цих захисних механізмів у переживанні відчуття безпеки і вирішення проблеми (конфлікту). Особистість, якій притаманна інтелектуалізація, не схильна до зовнішніх конфліктів і, як наслідок, соціально адаптована. У випадку застосування сублимації, компенсації розширюються можливості самореалізації особистості.

Результати контрольного експерименту, проведеного після реалізації корекційно-розвиваючої програми, дозволяють говорити про позитивну динаміку формування механізмів психологічного захисту у дітей. Найбільш суттєві та значимі для розвитку гармонійної особистості підлітка механізми – інтелектуалізація заміщення, компенсація – мають тенденцію росту, що говорить про якісні зміни. Адже, якщо до застосування корекційних впливів, у групі підлітків з прихованою формою обдарованості інтенсивно використовувались механізми заміщення (96%), витіснення, (87%), регресія (80%), то повторна діагностика показала, що дані механізми стали реалізовуватись рідше. Підлітки частіше почали використовувати заміщення (100%), компенсацію (86%), інтелектуалізацію (78%) та сублимацію (83%).

Ґрунтуючись на передових уявленнях про єдність механізмів психологічного захисту і копінг-стратегій у структурі контролюючої поведінки, ми проаналізували залежність репертуару психологічних захистів особистості та копінг-стратегій. Порівнюючи дані за методикою «Опитувальник копінг-стратегій шкільного віку» (І. Нікольської, Р. Грановської), можна стверджувати, що обдаровані підлітки частіше використовують когнітивні та емоційні копінг-стратегії, тоді як звичайні – емоційні та

поведінкові. При цьому адаптивні варіанти поведінки різного виду використовуються переважно обдарованими підлітками. Результати дослідження свідчать про домінування адаптивних варіантів копінг-стратегії у досліджуваних як з вираженою (53%), так і прихованою (43%) інтелектуальною обдарованістю. Ці підлітки найчастіше використовують такі варіанти копіngu як «проблемний аналіз», «установка власної цінності», «збереження самоконтролю». Тобто, форми поведінки, спрямовані на аналіз труднощів, що виникли, і можливі шляхи виходу з них, підвищення самооцінки, більш глибоке усвідомлення власної цінності як особистості, наявність віри у власні ресурси в подоланні важких ситуацій.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Отже, особливістю корекційного впливу на розвиток конструктивних механізмів психологічного захисту інтелектуально обдарованих підлітків є, в першу чергу, акцент на тих конструктивних МПЗ, що вже наявні в особистості та їх розвиток. Щодо деструктивних механізмів, то в процесі формування конструктивних та розвитку інтелектуальної обдарованості підлітка частота їх використання зменшується. Програми для інтелектуально обдарованих підлітків повинні сприяти поглибленому вивченню тем, які вони обирають; забезпечувати самостійність у навчанні, тобто такому, яке керується самим підлітком; розвивати методи і навички дослідницької роботи; заохочувати та стимулювати висунання нових ідей, які руйнують звичні стереотипи й загальноприйняті погляди; сприяти розвитку самопізнання та саморозуміння, усвідомленню своєрідності власних здібностей та розумінню індивідуальних особливостей інших людей.

Список використаних джерел

1. Діагностика типологій психологічного захисту (Р. Плутчік в адаптації Л.І. Вассермана, О.Ф. Єришева, О.Б. Клубової та ін.) / Фетіскін Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Соціально психологічна діагностика розвитку особистості і малих груп. – М: Изд-во Інституту Психотерапії, 2002. – С. 444-452
2. Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці: Монографія / О.Ю. Буров, В.В. Рибалка, Н.Д. Вінник та ін.; За ред. О.Ю. Бутова. – К.: ТОВ «Інфосистем», 2012. – 258 с.
3. Журбин В.И. Понятие психологической защиты в концепциях З.Фрейда и К.Роджерса / И.В. Журбин // Вопросы психологии. – 1990. – №4. – С. 14-23
4. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во «Рута», 2006. – 320 с.
5. Клубова О.Б. Методи медичної психології в діагностиці психологічних захисних механізмів / О.Б. Клубова // Теорія і практика медичної психології та психотерапії, 1994. – СПб. – С. 77
6. Кульчицька О.І. Одарённость как психологическая проблема / Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 7. – С. 28–30; № 8. – С. 14-15
7. Никольская И.М., Грановская Р.М. Психологическая защита у детей / И.М. Никольская, Р.М. Грановская – СПб.: Речь, 2000. – 507 с.
8. Облицова З.Г. О некоторых признаках одрэнности. Нові технології навчання : зб. наук. праць. Шляхи розвитку духовності та професіоналізму за умов глобалізації ринку освітніх послуг // Спец. випуск № 48. Частина 1. – Київ–Вінниця 2007. – С. 387-390
9. Холодная М.А. Психологические механизмы интеллектуальной одаренности /

- М.А. Холодная // Вопросы психологии. – 1993. - № 1. – С. 32-39.
10. Фрейд А. Психология «Я» и защитные механизмы / А.Фрейд – М: Педагогика-Пресс, 1993. – 345 с.
11. Янковчук М.М. Розвиток обдарованості: практичний досвід / М.М. Янковчук // Обдарована дитина. – 2007. – № 9. – С. 48-54.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Diahnostyka typolohiy psykholohichnoho zakhysty (R. Plutchik v adaptatsiyi L.I. Vassermana, O.F. Yerysheva, O.B. Klubovoi ta in.) / Fetiskin N.P., Kozlov V.V., Manuilov H.M. Sotsialno psykholohichna diahnostyka rozvytku osobystosti i malykh hrup – M., Yzd-vo Instytutu Psykhoterapii, 2002. – P. 444-452
2. Dynamika rozvytku intelektualnykh zdibnostey obdarovanoi osobystosti u pidlitkovomu vitsy: Monohrafiya / O.Y. Burov, V.V. Rybalka, N.D. Vinnyk ta in.; Za red. O. Y. Burova. – K. : TOV «Infosystem», 2012. – 258 p.
3. Zhurbin V.I. Ponyatiye psikhologicheskoy zashchity v kontseptsiyakh Z. Freyda i K. Rodzhersa / I.V. Zhurbin // Voprosy psikhologii. – 1990. – №4. – P. 14-23
4. Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen / Za red. V.O. Moliako, O.L. Muzyky. – Zhytomyr: Vyd-vo «Ruta», 2006. – 320 p.
5. Klubova O.B. Metody medychnoi psykholohiyi v diahnostytsi psykholohichnykh zakhysnykh mekhanizmiv / O.B. Klubova // Teoriya i praktyka medychnoi psykholohiyi ta psykhoterapiyi, 1994. – SPb. – P. 77
6. Kulchytska O.I. Odarennost kak psikhologicheskaya problema / Praktychna psykholohiya ta sotsialna robota. – 2001. – № 7. – P. 28–30; № 8. – P. 14-15
7. Nikolskaya I.M., Granovskaya R.M. Psikhologicheskaya zashchita u detey / I.M. Nikolskaya. R.M. Granovskaya – SPb.: Rech. 2000. – 507 p.
8. Oblitsova Z.G. O nekotorykh priznakakh odrennosti. Novi tekhnolohiyi navchannia : zb. nauk. prats. Shliakhy rozvytku dukhovnosti ta profesionalizmu za umov hlobalizatsii rynku osvritnikh posluh // Spets. vypusk № 48. Chastyna 1. – Kyiv–Vinnytsia 2007. – P. 387-390
9. Kholodnaya M.A. Psikhologicheskiye mekhanizmy intellektualnoy odarennosti / M.A. Kholodnaya // Voprosy psikhologii. – 1993. - № 1. – P. 32-39.
10. Freyd A. Psikhologiya «Ya» i zashchitnyye mekhanizmy / A. Freyd – M: Pedagogika-Press. 1993. – 345 s.
11. Iankovchuk M.M. Rozvytok obdarovanosti: praktychnyi dosvid / M.M. Yankovchuk // Obdarovana dytyna. – 2007. – № 9. – P. 48-54.

Protsyk L.S. The development of constructive psychological defense mechanisms intellectually gifted teenagers. The article describes features of isolated groups of intellectually gifted teenagers with expressed, latent form of endowments and ordinary teenagers. It is proved that mechanisms of psychological protection which are used by intelligently gifted teenagers (replacement, compensation, suppression) are more constructive, compare with mechanisms which are used by ordinary teenagers (disbelief, regression). The detailed characteristic of features of the correctional developing work with intelligently exceptional children is given. In this article are given factors, which need to be considered in the course of correctional work with such children. Analyzed effectiveness and productivity of carrying out the correctional developing program with teenagers with the latent form of endowments.

Key words: teenager, intellectual endowments, mental abilities, mechanisms of psychological protection, coping strategy, correctional developing work.